

Open Access Journal
e-ISSN: 2618 – 6640

Araştırma Makalesi (Research Article)

Cilt 4 - Sayı 2: 92-98 / Temmuz 2021

(Volume 4 - Issue 2: 92-98 / July 2021)

1943 SEÇİMLERİ VE ÇANAKKALE MİLLETVEKİLLİĞİ BAŞVURULARI

Yelda TUTAR SERTER^{1*}

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, 17020, Çanakkale, Türkiye

Özet: Cumhuriyet Dönemi'nde Tek partili seçim 1927 yılında başlayarak 1946 yılına kadar sürmüştür. Bu tarihe kadar tek parti olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin yer aldığı 1927, 1931, 1935, 1939, 1943 seçimleri yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarihi'nde 1943 seçimleri farklı birkaç özellik ile karşımıza çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın etkili olduğu bir atmosferde yapılmış olmasının yanında 1943 seçimleri Tek Parti Dönemi'nin son genel seçimidir. 14 Aralık 1942 tarihinde kabul edilen Mebus Seçim Kanunu'nun uygulandığı ve milletvekili aday listesinin milletvekili sayısından fazla ilan edildiği 1943 seçimlerinde bu nedenle yoğun propagandalar yapılmıştır. Bu dönemde milletvekilleri adayları da Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine göndermiş oldukları mebusluk başvurularında ülkeye hizmet etmek adına seçimlere katılmak istediklerini bildirmişlerdir. Mebusluk taleplerinde istenilen tüm bilgiler adaylar tarafından ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu çalışma 1943 seçimlerinde Çanakkale milletvekilliğine aday olan isimleri ele almaktadır.

Anahtar kelimeler: Tarih, Çanakkale milletvekilleri, 1943 seçimleri, Tek parti dönemi, Türkiye

1943 Elections and Çanakkale Deputy Applications

Abstract: One-party elections in the Republican era began in 1927 and lasted until 1946. Until this date, elections were held in 1927, 1931, 1935, 1939, and 1943, in which the Republican People's party was the only party. In the political history of the Republic of Turkey, the 1943 elections appear with several different characteristics. The 1943 election was the last general election of the one-party era, although it was held in an atmosphere where the Second World War was effective. For this reason, intensive propaganda was carried out in the 1943 elections, when the Mebus election law, adopted on 14 December 1942, was applied and the list of parliamentary candidates was declared more than the number of Deputies. During this period, the candidates of the deputies also stated that they wanted to participate in the elections in order to serve the country in their applications for mebusluk, which they sent to the General Secretariat of the Republican People's party. All the information requested in the Mebusluk requests is explained in detail by the candidates. This study deals with the names of candidates who ran for the Çanakkale parliamentary seat in the 1943 elections.

Keywords: History, Parliament of Çanakkale, 1943 election, Single party period, Turkey

*Sorumlu yazar (Corresponding author): Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, 17020, Çanakkale, Türkiye

E mail: yeldatutar@comu.edu.tr (Y. TUTAR SERTER)

Yelda TUTAR SERTER <https://orcid.org/0000-0002-0198-8589>

Gönderi: 26 Mayıs 2021

Kabul: 23 Haziran 2021

Yayınlanma: 01 Temmuz 2021

Received: May 26, 2021

Accepted: June 23, 2021

Published: July 01, 2021

Cite as: Tutar Serter Y. 2021. 1943 elections and Çanakkale deputy applications. BSJ Pub Soc Sci, 4(2): 92-98.

1. Giriş

Demokratik sistemlerde siyasal partiler halkın desteğini sağlamak suretiyle meşru ve açık yöntemler kullanarak devlet yönetimini ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluklardır (Tunaya, 1995). Seçim ise bireylerin kendilerini yönetecek olanları belirli bir süreliğine özgür iradeleriyle kurallarına uygun bir şekilde belirlemesidir ve çağdaş demokrasilerde yöneticilerin belirlenmesi ve meşruluk kazanmaları için vazgeçilmez temel kuralların başında gelmektedir. (Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Uygulamaları, 1982). Bu bağlamda seçim sistemi bir seçimin sonucunu ve demokratik niteliğini belirleyen önemli etkindir denilebilir. Seçim sistemleri çoğunluk sistemleri ve nispi temsil sistemi olarak iki ana alt başlıkta ele alınabilir (Gözler, 2010). Seçim, Fransız Devrimi'nden sonra ve özellikle 19.

yüzyılın ortalarından itibaren siyasal bir hak olarak gündeme gelmeye başlamış ve her vatandaşın oy kullanma hakkına sahip olması yönünde yaygınlaşmaya başlamıştır. Seçim hakkının yaygınlaşması dönem koşullarında ekonomik ve siyasal değişimin yanında işçi sınıfının siyasal bir güç olarak ortaya çıkmasıyla da doğrudan ilgilidir. Avrupa'da meydana gelen 1830 ve 1848 ihtilalleri başta seçme ve seçilme hakkı olmak üzere, siyasal ve toplumsal hakların elde edilmesine yönelik ayaklanmalar olarak ortaya çıkmışlardır (Alkan, 2006).

Osmanlı Devleti'nde genel seçim uygulamaları 1876 Anayasasının ilanı ile başlamış Cumhuriyet'in ilanından önce oluşan 1923 seçimlerini de kapsayan bu dönemde 1877, 1908, 1912, 1914, 1919, 1920 ve 1923 yıllarında genel seçimler yapılmıştır (Olgun, 2011). Cumhuriyet Dönemi'nde ise tek partili seçim 1927 yılında başlayarak

1946 yılına kadar sürmüş tek parti olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin yer aldığı 1927, 1931, 1935 (7.01.1937 yılından sonra açılan milletvekillikleri için başvuru yapan adayların isimleri için Bkz: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30-10-0-0/75-495-8 (7.01.1937)), 1939 ve 1943 seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma süresi 1924 Anayasası gereğince dört yıla çıkarılmıştır (Olgun, 2011). 1943 genel seçimi hariç diğer seçimlerde İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde uygulanan seçim kanunu, bazı değişikliklere uğrayarak yürürlükte kalmıştır. İki dereceli seçim sisteminin benimsendiği bu süreçte, önce ikinci seçmen seçimleri, ardından milletvekili seçimleri yapılmıştır (Unat, 2015).

1943 seçimleri gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk seçim yasası olan 14 Aralık 1942 tarihli Mebus Seçimi Kanunu'nun uygulandığı ilk ve tek seçim olması itibarıyla gerekse milletvekili aday listesinin milletvekili sayısından fazla ilan edildiği bir seçim olmasıyla Türk Siyasi tarihinde ayrı bir önem arz etmektedir. Bu kapsamda çalışma 1943 seçimlerini ve bu seçimlerde Çanakkale'den milletvekili adayı olan isimleri ele almaktadır. Çalışmada belgelerden ulaşılabilen yirmi üç milletvekili adayının taleplerini incelenmiş yaş, tahsil durumları ve görev yaptıkları yerler ele alınmıştır.

2. 1943 Genel Seçimleri

1943 seçimleri Türk siyasi tarihinin en önemli seçimlerinden biridir. Bu durumun nedenlerinden biri seçimlerin İkinci Dünya Savaşı koşulları içinde yapılmış olmasıdır. Savaş, tüm Türkiye'de olduğu gibi Çanakkale'de de endişeye sebep olmuş, devletin üst düzey yetkilileri Çanakkale'ye ziyaretlerini sıklaştırmışlardır. Bakanlar Kurulu 20 Kasım 1940 tarihinde içinde Çanakkale'nin de bulunduğu altı ilde sıkıyönetim ilan etmiştir. Bu olağanüstü ortamda 1939 yılında hem genel milletvekili hem de belediye seçimleri yapılmıştır. 26 Mart 1939'da Çanakkale'de ikinci seçmenlerin yaptığı seçimle Ziya Gevher Etili, Hilmi Ergeneli, Rusuhi Bolayırılı, Reşat Nuri Güntekin, Atif Kamçıl ve Avni Yukarucu milletvekili seçilmişlerdir. Milletvekili genel seçimlerinden sonra belediye seçimleri de gerçekleştirilmiş ancak Çanakkale'de seçimler Belediye Başkanı'nın usulsüzlük yaptığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Seçimin iptali üzerine Çanakkale Belediye Başkanı Osman Günel belediye başkanlığından çekilmiş ve yerine vekaleten Diş Doktoru Şemsettin Çamoğlu tayin edilmiştir (Atabay, 2015). Şemsettin Çamoğlu, 1943 seçimlerinde Çanakkale'den milletvekilliğine aday olan isimlerdendir.

1943 seçimlerinin bir başka önemi Tek Parti döneminin son genel seçimi olmasıdır. Ayrıca bu seçim Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk seçim yasası olan 14 Aralık 1942 tarihli Mebus Seçimi Kanunu'nun uygulandığı ilk ve tek seçim olması itibarıyla de Türk siyasi tarihinde ayrı bir önem arz etmektedir. Muhafif partilerin bulunmaması seçim yarışının milletvekilleri arasında yapılmasına neden olmuştur.

28 Şubat 1943 yılında yapılan seçimler ile 7. TBMM

üyeleri oluşturulmuştur. Yine iki dereceli çoğunluk sistemini öngören kanun sadece 1943 seçimlerinde uygulanmış (Olgun, 2011) ve 1939 seçimlerinde olduğu gibi Halkevleri propaganda çalışmaları ile sürece destek vermişlerdir. Ayrıca konferansların düzenlenmesi, afişlerin hazırlanması, film gösterimleri ile birlikte propaganda plaklarının kent ve kasaba meydanlarında hoparlörlerle halka dinletilmesi halkevlerinin çalışmalarındandır (Tekin, 1998). Bu dönemde yoğun olarak propagandanın kullanılması ikinci seçmen bulunan bir kişinin şu sözleri sarf etmesine olacaktır:

"Bütün arzum tesir altında kalmamak, kanaatimi vicdanıma uygun bir şekilde yerine getirmektir. Namzetlerden bir kısmı, kendi lehlerine olarak mücadeleye katılmışlardır. Eş, dostları da kendi lehlerine mücadele için etrafa yayılmışlardır. Bunu yapmak haklarıdır. Fakat ben kendi hesabıma tamamıyla vatani bir ölçü kullanacağım. Namzetlerden her birine bir sıra numarası veriyorum ve hangilerinin mecliste çalışmasının memleket için en faydalı ve en verimli olduğunu inceden inceye hesaba koyuyorum. Bu suretle 23'e kadar derece alanlara reyimi vereceğim." (Tekin, 1998).

1943 seçimlerinin bir başka özelliği birçok ilde seçilecek milletvekili sayısından daha fazla aday gösterilmesi idi. Bu durum demokratik bir gelişim olarak yorumlansa da bazı çevreler tek dereceli seçim sisteminin demokrasiye daha uygun olduğu konusunu gündeme getirmişlerdir. (Vatan, 25 Şubat 1943; Vatan, 28 Şubat 1943). 14 Ocak tarihinde son toplantısını yapan TBMM, CHP Meclis Grubu'nda görüşülen (Memduh Şevket Esenal, Hasan Saka ve Ali Rana Tarhan'ın seçimlerin yenilenmesine dair TBMM'ye sundukları teklif, 14 Ocak 1943'te kabul edilmiştir. Bkz: TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 6, Cilt: 30) seçim kararını oybirliğiyle kabul etmiş, 15-20 Şubat tarihleri arasında seçmenler oylarını kullanarak ikinci seçmenleri belirlemişlerdir. Yüzde 80 oranında o tarihe kadar görülmüş en yüksek katılımı partinin gösterdiği adayların hemen hemen tümü ikinci seçmen seçilmiştir. Milletvekili adayları ikinci seçmenlerle yapılan görüşmelerden sonra İsmet İnönü'nün 23 Şubat tarihinde yayımladığı bir bildiriyle açıklanmıştır. İnönü bildirisinde şöyle diyordu:

"Birçok yerlerde namzetler mebus sayısından fazladır. Aralarında bugün mebus olanlar ve olmayanlar bulunan bu namzetler için, küçük hislerden kendinizi koruyarak ve büyük bir vazifenin zevkini ve ağırlığını ruhunuzda duyarak reyinizi kullanacaksınız."

Aday listesinde birçok yeni isme yer verilirken sadece seçilecek milletvekili sayısı kadar aday gösterilmemiş, birçok seçim bölgesinde seçilecek milletvekili sayısının üzerinde aday gösterilerek ikinci seçmenlere tercih yapma hakkı tanınmıştı. Seçimlerde yirmi üç milletvekilinin seçileceği İstanbul'da otuz bir, İzmir'de on beş milletvekiline karşın yirmi, Ankara'da ise onbeşe karşın on dokuz aday gösterilmiştir (Öz, 1992). Bunun yanında CHP'nin aday listesinde bağımsız adaylara da yer verilmiştir. Aday listesi açıklandıktan sonra aday sayısı

seçilecek milletvekili sayısından çok olan illerde, adaylar Tek Parti Dönemi'nde ilk defa gerçekleşen propaganda yoluyla ikinci seçmenlerin oyunu almaya çalışmışlardır. 1943 seçimleri altmış üç ilde altmış üç seçim çevresinde gerçekleştirilmiş ve seçimler sonucunda 455 milletvekili TBMM'de yer almıştır. 28 Şubat 1943 yılında seçimler yapılmış ve Yedinci dönem TBMM 8 Mart'ta ilk toplantısını yapmıştır. Abdülhalik Renda oybirliğiyle TBMM Başkanı, İsmet İnönü'de oybirliğiyle yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 7. dönem TBMM'de Çanakkale milletvekili olarak görev yapan isimler; Sadık Tahsin Arsal (Sadık Arsal) Rusuhi Bulayarlı, Hilmi Ergeneli (Ahmet Hilmi Ergeneli), Reşat Nuri Güntekin, Atıf Kamçıl ve Selahattin Batu'dur. (TBMM Albümü VII. Yasama Dönemi) 7. TBMM 14 Haziran 1946'ya kadar görev yapmış ve bu meclis yerini çok partili demokratik sürece bırakmıştır (Olgun, 2011).

3. 1943 Yılı Çanakkale Milletvekilliğine Aday Olan İsimler

1943 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne Çanakkale milletvekili adayı gösterilen isimlerden biri Biga CHP ilçe başkanı Raşit Husumi'dir. Biga gençliği ve Biga Cumhuriyet Partisi ocakları genel merkeze gönderdikleri mazbatada Raşit Husumi'nin adaylığını desteklediklerini şu sözlerle bildirmişlerdir;

"Bugün bütün Bigalıların kalbinde yaşamakta olan büyük halaskar ve önderimiz Atatürk'ün memleket ve vatan istiklalini kurtarmak için ilk adımı Samsun'a attığı günden beri aynı his, aynı duygu ve yüksek seciyeleri itibarıyla memleket ve vatan istiklaline engel teşkil eden Anzavur Ahmed'in vücudunu ortadan kaldırmaya sebebiyet veren ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilk teşekkülünden itibaren Atamızın gösterdiği yolda bizlere rehber olarak Biga Cumhuriyet Halk Partisi Raşit Husumi'yi Mebus namizeti gösterilmesini dilemekteyiz. Milli varlığın ilk adımı attığı andan şimdiye kadar gösterilen yolda birçok fedakârlık ve dürüst halleri görülen Raşit Husumi'yi Mebus namzeti konulmasını bütün varlığımızla rica ederken işbu mazbatamızı Ankara Cumhuriyet Halk Partisi Genel sekreterliği yüksek katına saygı ile sunarız." (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Mazlum Bulak 1305 (Doğum tarihleri gün ay şeklinde belirtilmediği için yıl bazında açıklanmıştır) (1887/1888) Çanakkale'de doğmuştur. Maliye Meslek Okulu'ndan mezun olmuştur. CHP'ne kayıtlı olduğu il İstanbul Beyoğlu semtidir. Çanakkale'de muhasebe alanında çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur. Çanakkale'de Muhasebe Müdürlüğü Başkâtipliği, Karamürsel mal müdürlüğü, Beyoğlu muhasebeciliği başkâtipliği, Feriköy ve taksim tahakkuk memurlukları, İstanbul'da tahsil ve tahakkuk şubeleri kontrollüğü, Gelibolu defterdarlığı, İstanbul defterdarlığı gelirler dördüncü şube müdürlüğü yapmıştır. Milletvekilliği adaylığına başvuru tarihinde ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde muhasebe müdürü olarak görev yapmıştır

(BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Ferhunde Tulgar, 1326 (1908/1909) tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Eczacı Sadrettin Bey'in kızıdır. 1929 tarihinde İstanbul Kız Öğretmen Okulu'ndan pekiyi derece ile mezun olmuştur. 23.11.1929 tarihinde İstanbul 98'nci okula öğretmen tayin edilmiştir. 1.10.1932 tarihinde kendi isteğiyle İstanbul Fatih okuluna tayin edilmiştir. 1.10.1937 tarihinde kazandığı sınavla birlikte Gazi Terbiye Enstitüsünün Edebiyat bölümüne girmeye hak kazanmıştır. Mezun olduktan sonra 28.9.1938 tarihinde Kadıköy 2'nci kız okuluna Türkçe öğretmeni olarak tayin edilmiştir. 27.9.1939'da Çapa kız ortaokuluna kendi isteğiyle tayin olmuştur. Milletvekilliği başvurusu sırasında da aynı okulda görev yapmaktadır. Ferhunde Tulgar, başvurusunda arkadaşlarına, öğrencilerine faydalı olmak adına gayret sarf ettiğini ve milli günlerde milli bilincin uyandırılması adına nutuklar gerçekleştirdiğini belirtmiş ve Gelibolu'dan milletvekili adayı olmayı talep etmiştir (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Şemsettin Çamoğlu, 1301 (1883/1884) tarihinde Çanakkale'de doğmuştur. Harp ve tıp eğitimi almış, Almanca, Fransızca ve Rumca bilmektedir. Eğitimi Almanya ve Fransa'da tamamlamıştır. Çeşitli cephelerde subay olarak görev yapmış, iki defa yaralanmıştır. Gülhane Hastanesi Ağız ve Diş hastalıkları muallimliğinden yarbay rütbesiyle emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra memleketi Çanakkale'ye yerleşmiş ve çeşitli sosyal kuruluşlarda görev almıştır. Belediye meclisi üyesi, Belediye Başkanlığı vekili olarak görev yapmış, Hava Kurumu, Kızılay başkanlığı, Halkevi Sosyal Yardım Kolu, Şefkat Yuvası ve Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı'nı üstlenmiştir. Başvurusunda 30 sene memleketine fiilen ve fikren hizmet ettiğini belirten Şemsettin Çamoğlu, CHP'nin ilkelerine bağlı bir birey olarak milletvekiline aday olduğunu belirtmiştir (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Cemil Tüzemen 1897 tarihinde İstanbul Beyoğlu'nda doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde eğitimi tamamlayan Tüzemen Çanakkale veya Muğla illerinden Milletvekili adayı olmak istediğini belirtmiştir. Gökçeada (İmroz) Cumhuriyet savcılığı, Bodrum Hâkimliği, Kocaeli Ağır Ceza Savcılığı, Temyiz Mahkemesi Raportörlüğü, Adliye Müfettişliği, İstanbul Asliye Sekizinci Ceza Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur. Başvuru dilekçesinde Tüzemen, 19 sene boyunca hâkimlik, savcılık ve müfettişlik görevlerinden dolayı partinin hizmetlerinde aktif bir şekilde bulunmadığından bahsetmiş, görev yaptığı Bodrum ve Çanakkale halkı kendisini tanıdığı ve sevdiği için özellikle bu şehirler için aday olduğunu belirtmiştir. Adı geçen şehirler olmadığı takdirde uygun görülecek başka illerden de aday olabileceğini belirten Tüzemen başvuru tarihinde Elâzığ Ceza hâkimi olarak görev yapmıştır (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Nezihat C. Savran, 1899'da İstanbul'da doğmuştur. Babası Çanakkaleli Yahya Sezai Öğütmen Ezine civarında Mormat ve Pazar köyü arasındaki çiftliğinde ziraat ve

değirmencilik yapmıştır. Nezahat hanımın eşi Cevdet Savran doktordur ve Ziraat Bankası idare meclisi üyeliğinde bulunmuştur. İstanbul Amerikan Kız Koleji bitiren Nezahat Hanım İngilizce, Fransızca ve Almanca bilmektedir. 1924 yılında eşiyile birlikte Nezahat Hanım babasının çiftliğinde çiftçilik yapmış daha sonra Ankara'ya taşınmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Yenişehir mahalle ve nahiye ocakları idare heyeti üyeliklerinde daha sonra Çankaya ilçe idare heyeti üyeliğinde bulunmuştur. Nezahat Hanım daha önce de Milletvekili adayı olmuş 337 oy almıştır (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Fuad Soykan, 55 yaşında Bolayırılı ve bilinen bir Türk ailesindedir. Babası Kaymakam, şair Hıfzı Bey'dir. Fuad Bey, 1319 (1901/1902) da Mercan lisesini, 1324 (1906/1907)'de ise Darülfünun Edebiyat Şubesi'ni bitirmiştir. Askeri ve mülki birçok lisede öğretmenlik yapmıştır. Öğretmen ve sanatkârdır. Harbiye Nezareti'nin çeşitli dairelerinde sekiz sene, Birinci Dünya Savaşı'nda İran ve Irak'ta yedek subay olarak iki sene, Kuleli Askeri İdadisinde öğretmen olarak altı sene, Galatasaray Lisesi'nde üç sene, Maltepe Askeri Lisesi'nde üçbuçuk sene, Erzincan Askeri Okulu'nda iki sene, Ankara Kız Lisesi'nde ve Musiki Muallim Mektebi'nde iki sene, Trakya Müfettişliği refakatinde Grafik Ressam dokuz sene çalışmıştır. Fuad Bey dilekçesine tanıdığı bazı isimleri de ekleyerek güvenilir bir isim olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, milletvekili Dr. İ. Tali Öngören, milletvekili Cemil Uybadın, milletvekili Osman Şahinbaş, Tümgeneral Muzaffer Tuğsavul, Sıhhat ve Teftiş Heyeti Başkanı Dr. Süleyman Enveri, Maarif ve Teftiş Heyeti Başkanı Besim Bey, Devlet Şurası Reislerinden Salahaddin, Divan-ı Muhasebat üyelerinden M. Ali, Emniyet Genel Müdürü Osman Sabri Adal, İktisat ve Teftiş Heyeti Başkanı Hakkı Kâmil, İcel milletvekili Refik Bey, Fuad Bey'in liste olarak sunduğu isimlerdir. Fuad Bey, milletvekili adayı olma nedenlerini temiz ve olgun bir insan olmasının yanı sıra milletine faydalı olmak şeklinde açıklamış ve gerçekleştirmek istediği işleri şu noktalarda toplamıştır;

1. Kültür seviyemizi yükseltirken umumi ve milli ahlak telakkilerini göz önünde bulundurmak, talebeye ilim, sanat öğretirken muâşeret usul ve kaidelerini de telkin etmek. Fuhuş, içki, kumar gibi varlığı içtimai bünyeyi kemiren kötülüklerden kendilerini koruma çarelerini bulmak.
2. Milletimizin zevk terbiyesini arttırmak, güzel sanatlar sevgisini yaymak için sergiler açmak, bunları köylünün ayağına götürmek.
3. Seyyar sıhhi müzeler, hatipler teşkiliyle köylünün sağlık koruma bilgilerini arttırmak.
4. Halk evlerini milli birer mabet haline sokarak halkı buralara toplamaya çalışmak.
5. Herbiri Türk medeniyetinin birer timsali olan abidelerimizi daha iyi korumak için esaslı tedbirler almak.

Fuad Soykan Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ile de bir anısının olduğunu şu sözlerle açıklamıştır; "Simam, zati

devletlerince yabancı değildir. Ankara Kız Lisesi'nde muallim iken bir çay toplantısında mülakat şerefine nail olmuştum. Çocuk ruhları üzerinde fena tesirler yapan bazı sinema filmlerinin kontrolü mevzuu üzerine fikir teatisinde bulunulmuştu. Bu paha biçilemez mülakat hatıralarını hala taptaze taşımaktayım." (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Doktor Şahap Sümer 1928 İstanbul doğumludur ve Tıbbiye mezunudur. Çanakkale'den Milletvekili olma talebinde bulunan Sümer, Elazığ'da 4'ncü Umumi Müfettişlik Sıhhi Müşaviri olarak görev yapmıştır. CHP'ye üyeliği Elazığ'da parti teşkilatı olmadığı için bulunmamaktadır. Pravişta, Muğla Belediye tabiplikleri ile eczacı mektebi asistanlığında, Konya seyyar tababetinde, harbi umumide tabip Yüzbaşı, Haydar Paşa, Ankara hastanelerinde, Ankara memleket hastanesi tabipliği, Tekirdağ, Cebelibereket, Çanakkale sıhhat ve içtimai muavenet müdürlüğü yapmıştır. Tekirdağ ve Cebelibereket memurluğu sırasında Çocuk Esirgeme Kurumu başkanlığında ve Çanakkale Kızılay Cemiyeti Başkanlığı'nda bulunmuştur (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Süvari subayı olan Mehmet Ali Çıtakoğlu, Tatar Pazarcık'ında 1927 tarihinde doğmuştur. Harbiye okulunu bitirmiş ve Mülkiye Kaymakamlığı'ndan emekli olmuştur. CHP'ye Çanakkale Bayramiç'ten kayıtlıdır. 1901 tarihinde Harbiye Okulu'ndan süvari teğmeni olarak mezun olan Çıtakoğlu, Erzincan, Diyarbakır ve Mardin'deki süvari alaylarında bulunmuştur. 1905'de Urfa'da aşiret 7'nci liva kumandanlığına atanmıştır. Liva kumandanı refakatinde dört aşiret alayı İran sınırındaki tahşidata katılmıştır. Daha sonra Mardin altıncı liva kurmaylığına ve 1910 senesinde de Harbiye Okulu öğretmenliğine nakledilmiştir. Balkan Savaşı'nda 6'ncı Manastır Kolordusu Kurmaylığı teşkilatında ve iase komisyonlarında bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda 1 ve 2'ci orduların çeşitli teşkilatlarında ve Fenni kıtaatta bulunmuştur. 1918 tarihinde kendi isteğiyle emekliye ayrılan Çıtakoğlu, Millî Mücadeleye katılmış ve 1924 tarihinde yeniden emekliye ayrılmıştır. 1925'de Lapseki kaymakamlığına atanmış 1929'da Ağrı'nın Tuzluca ilçesinin kaymakamlığına nakledilmiştir. 1931'de Borçka, 1932'de Ergani Madeni ilçesi, 1934'te Çanakkale'nin Bayramiç ilçesine nakledilmiştir. 1941 yılında altmış yaşını doldurduğu için emekliye ayrılmıştır. Çanakkale de bulunduğu sırada valilik vekâletinde de bulunmuştur (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Fazıl Beker, 1306 (1888/1889), tarihinde Sittibahir'de (Yerin adı belgede kullanıldığı gibi aktarılmıştır) doğmuştur. Selanik Rüştüyesinden mezun olmuştur. Partiyeye kayıtlı olduğu il Ankara'dır. Selanik Jandarma Okulu öğretmeni iken Yunan işgali üzerine esir düşmüş, firar ederek İstanbul'a gitmiştir. Bulgarların Çatalca önlerinde bulunduğu tarihte merkez kumandanlığı emrinde Harbiye Nezareti'nin siyasi kovuşturma görevini yerine getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Polis müdüriyetine tayin edilmiştir. Başarılarından dolayı Bursa komiserliğine terfi ettirilmiştir. İtilaf Devletlerinin

Anadoluyu işgal ettiği dönemde Adapazarı, İzmit ve Bolu civarında Kuvay-ı Milliye'yi kurmuştur. Fazıl Bey, Millî Mücadele Döneminde Milli Hükümet çalışmalarında Adapazarı hapishanesine baskın düzenlemiş ve mahkûmları kaçırmak için Milli Mücadelede birlikte hareket edilmesini sağlamıştır. İngilizlerin denetiminde bulunan Maltepe Talimgâhında bulunan cephaneyi ele geçirerek Geyve Boğazını tutmuştur. 3'ncü Süvari Fırkası Kumandanı olan Bozüyük Milletvekili İbrahim Bey'le birlikte Taraklı ve Göynük savaşlarında bulunmuştur. Göynük'teki isyancı Mehmet Ağa'nın 1500 okka afyonunu ele geçirmiş ve Eskişehir Müdafaa Hukuk'a teslim etmiştir. Batı Cephesi Kumandanı Ali Fuat (Cebeşoy) Paşa'nın emriyle tüm kuvvetler birleştirilmiş Anzavur ve Kuvay-ı İnzibatiye kuvvetleriyle savaşarak Adapazarı, Hendek ve Düzce'ye girilmiştir. Yozgat'taki Çapanoğulları isyanını da bastırarak Divan-i Harbi Örfi üyeliği yapmıştır. Alacak, 'köhne ilçelerinde Kılıç Ali müfrezesinin bırakmış olduğu malzemeleri geri almışlardır. Yunanlılara karşı Simav, Demirci, Uşak cephelerinde müfrezeler kumandanı olarak göstermiş olduğu başarılar sonucunda takdir kazanmıştır. Erkan-ı Harbiye'yi Umumiye harp tarih encümeninde ve Millî Müdafaa Vekâlet'inin Zatişleri Dairesi'nin Süvari kısmında 353 kayıtlı dosyasına göre 408 numaralı kanunun 3'ncü maddesine göre Milis Yüzbaşı rütbesi verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Encümen kitabetine tayin edilmişse de bu kurum kaldırılınca kadro dışı kalmış ve Ticaret Vekâleti Dış Ticaret dairesine memur olarak tayin edilmiştir (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Niyad Usal (İsim net okunamamıştır) 1319 (1902) yılında İstanbul'da doğmuştur. Milletvekilliği başvurusunu Çanakkale ya da partinin uygun gördüğü bir başka ilden talep etmektedir. Diş doktoru olan Usal, Haydarpaşa Askeri Tıbbiye Tatbikat Hastanesinde teğmenlikte staj ve askerliğini yapmıştı. Yabancı ve azınlık okullarında öğretmenlik, Üsküdar Zeynep Kâmil Hastanesinde diş hekimliği, Maltepe Askeri Lisesi'nde diş hekimliği, Harp okulu diş hekimliği yapmıştır. Başvuruda bulunduğu tarihte Kuleli Askerî Lisesi diş hekimliği görevindedir ve Konya Çocuk Esirgeme Kurumu'nun merkezi idare üyesidir (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Edip Günel 1299 (1881/1882) Selanik doğumludur. İstanbul Hukuk Fakültesi'nden 1324 (1906/1907) senesinde mezun olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'ne kayıtlı olduğu yer Bursa'nın Gemlik ilçesidir. Maliye Nezareti tahsilat, varidat ve emlak rüsumat dairelerinde çalıştıktan sonra Beyoğlu, Çanakkale, Nablus, Kayseri muhasebeciliklerinde; Bursa, Gemlik, Orhangazi Emlak-ı Metruke müdürlüklerinde, Gemlik, Bursa Tahrir-i musakkafat komisyonu başkanlıklarında bulunmuştur. Tapu ve Kadastro, Askeri fabrikalar ve Dâhiliye Vekâleti Muhasebe Müdürlüklerinde, Maliye Vekâleti Muhasebat Genel Müdür Muavinliğinde, Kanunlar Müdürlüğü'nde, Maliye Vekâleti Vergiler Temyiz Heyeti üyeliğinde bulunduktan sonra emekliye ayrılmıştır. Edip Günel Birinci Dünya Savaşında da Müdafaa'yı Milliye Cemiyeti,

Donanma Cemiyeti başkanlığı yapmıştır (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Uluğ İğdemir, 1901 senesinde Çanakkale'nin Çardak köyünde dünyaya gelmiştir. Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yeni Çağ Tarih bölümünden mezun olmuştur. 1919-1925 yılları arasında Biga, Antalya ve Adana'da öğretmenlik, 1922-1926 yılları arasında Adana'da gazetecilik, 1926-1931 yılları arasında Ankara'da Türk Ocakları Merkez Heyeti Başkâtipliği ve Türk Yurdu Dergisi Müdürlüğü yapmıştır. 1931-1943 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu Baş sekreterliği görevinde bulunmuştur. İğdemir, 1919'da Biga'da iki ay kadar Müdafaa-i Hukuk teşkilatında çalışmış, 1919 yılında gönüllü olarak Batı Cephesi'nde bulunmuş ve daha sonra Ankara Halkevi Tarih ve Müze şubesinde çalışmıştır. Başvuruda bulunduğu tarihte Halkevi tarih ve müze şubesinin başkanı ve Türk Tarih Kurumu Baş sekreteridir (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Dr. İhsan Orbay, 1318 (1900/1901) tarihinde Tıbbiye-i Askeriyeden 318-5 sicil numarası ile tabip yüzbaşı olarak mezun olmuştur. Maltepe, Şam, Hudeyde, Manastır Askeri hastanelerinin göz şubelerini idare etmiştir. Balkan Savaşı'nda 6'ncı Kolorduya tabi Redif Fırkası Seyyar Hastanesi Başhekimliği ile savaşa katılmıştır. Kuleli Hastanesi Göz Şubesi'nde ve binbaşılığa terfi etmiş Medine-i Münevvere 'ye giderek çeşitli görevlerde bulunmuş ve Şam hastanesi göz servisine nakledilmiştir. Hama ve Adana hastanelerinde çalıştıktan sonra 1334 (1915/1916) tarihinde Yarbaylığa terfi etmiş ve İstanbul'a döndüğünde İplikhane hastanesine tayin edilmiştir. Mütareke Döneminde kendi isteğiyle Millî Mücadeleye destek olabilmek adına Ankara Cebeci Merkez Hastanesi Başhekimliğinde ve Yirminci Kolordu Başhekimliğinde çalışmıştır. Müdafaa-i Milliye Sağlık dairesi 3. Şube müdürlüğüne tayin edilmiş buradan Malatya'nın Behisni (Besni) ve Adıyaman ilçesi ile Gaziantep merkez hükümet tabipliğine tayin edilmiş ve Doğu Anadolu'da artmaya başlayan trahom hastalığı hakkında Sağlık Bakanlığı'nın isteği üzerine rapor hazırlamıştır. Urfa, Elâzığ ve Diyarbakır hastanelerinde de çalışmış ve daha sonra İstanbul'a dönmüştür. Sağlık Bakanlığı'nın trahom mücadelesinin merkezi olan Malatya Trahom Dispanserliğine tayin edilmiş ve beş sene burada görev yapmıştır. Adana Trahom mücadele hastanesi Başhekimisi olarak da beş sene görev yapmıştır. 1934 tarihinde Balıkesir memleket hastanesi göz doktorluğuna tayin edilmiş ve Halkevi sosyal yardım şubesi başkanı olarak da görev yapmıştır. İhsan Orbay Malatya, Adana ve Çanakkale'den herhangi birinden Milletvekilliği talep etmiş ve bazı isimleri referans göstermiştir. Seyhan Milletvekili Hilmi Uran, Diyarbakır Milletvekili Dr. İbrahim Tali, Bitlis Milletvekili Süreyya Örgüven, Balıkesir Milletvekili Hayrettin Karan bu isimlerden birkaçıdır (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Selahattin Batu, 1904 Gelibolu doğumludur. Berlin Yüksek Ziraat Okulu'ndan mezun olmuştur. Uzmanlık alanı zooteknidir. Sürmene Sıhhiye Veterinerliği, İstanbul

Yüksek Baytar Okulu Zootekni asistanlığı, Hannover Yüksek veterinerliği ve Berlin Yüksek Ziraat Okulu'nda asistanlık, Ankara İktisat Bakanlığı zootekni fen müşavirliği görevlerinde bulunmuş, Ankara Yüksek Ziraat Okulu'nda zootekni şefi, doçenti ve profesörü olarak görev yapmıştır (BCA, 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943)).

Atıf Ulusoğlu emekli vali ve Tuğbay olarak Milletvekilliğine başvuruda bulunan isimlerden biridir. Harbiye mezunu olan Ulusoğlu, 30 Mayıs 1936-11 Haziran 1937 tarihleri arasında Urfa Valiliği yapmıştır. (URL1) Çanakkale valiliğine 1937 tarihinde atanan Ulusoğlu (BCA, 30-18-1-2/75-49-1 (04.06.1937)). 1941 tarihinde ise emekli olmuştur (BCA, 30-18-1-2/96-92-15 (10.11.1941)).

Galip Güneri 1293 tarihinde (1876/1877) İstanbul'da doğmuştur. Esas mesleği mektupçuluk olarak geçmektedir. Konya ve Ankara il tercümanı, Darülmallimin resim öğretmenliği, İnebolu, Akşehir ve Eskişehir Tekel Müdüriyeti müfettişliği, Karacasu İlgin ilçesi kaymakamlığı, Mardin il mektupçuluğu, Mardin ortaokulu Fransızca öğretmenliği ve vali vekaleti görevlerinde bulunmuştur (BCA, 490-1-0-0/294-1186-2).

Ziya Balkuvvar, 21.3.1899 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. 1929 tarihinde İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Başvuru tarihinde siyasi hiçbir partiye üyeliği yoktur. Ordu'da 30 Ekim 1916'dan 19 Kasım 1918'e kadar yedek teğmen olarak İstanbul İhtiyat Zabıtları Talimhâhında talim ve terbiye öğretmenliğinde, 1926'da 61'nci fırka emrinde takım subaylığında bulunmuştur. 4 Kasım 1920-10 Ağustos 1930 tarihleri arasında Ortaköy Darüleytam ile İstanbul, Kabataş ve Galatasaray liseleri ilk kısım öğretmenliği yapmıştır. 11 Ağustos 1930'dan itibaren de Biga, Çanakkale ve Samsun Cumhuriyet Savcılığı ile Adalet Bakanlığı'nın talebi üzerine Paris mahkemeleri gözetiminde staj yapmıştır (BCA, 490-1-0-0/294-1186-2).

Ulvi Yelken 1901 tarihinde Gelibolu'da doğmuştur. 1939 tarihinde Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. İzmir, Edirne ve Çanakkale Milletvekillerinden birini talep etmiştir. 1919 yılında İstanbul Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Anadolu'ya kaçmıştır. Öğretmenlerin tecili dolayısıyla askere alınmayarak Ordu iline tayin edilmiştir. Ordu, Artvin ve Gelibolu'da öğretmenlik yapmış, Edirne Cumhuriyet Okulu Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir. Edirne merkez ilk tedarisat müfettişliğinde bulunmuş, 1933 yılında Maarif Vekilliği Talim ve Terbiye dairesi mümeyyizliğine tayin edilmiş ve 1940 tarihine kadar burada çalışmıştır. Milletvekilliği başvuru tarihinde Tire Ortaokulu Müdürü ve aynı zamanda Halkevi Başkanlığı ile Parti İdare Heyeti üyesidir. Ulvi Yelken, Tire Halkevi'nde "Küçük Menderes" isimli dergiyi yayınlamış, otuz beş kişilik bando takımı oluşturmuş, müze ve öğrenci tatil kursları açarak, köylü çocuklar için elli yataklı yurt meydana getirmiştir (BCA, 490-1-0-

0/294-1186-2).

Niyazi Tevfik Yükselen 1884 tarihinde Çanakkale'de doğmuştur. 1902 tarihinde Mektebi Mülkiye'den mezun olan Yükselen'in ihtisası tarih ve toplumbilimdir. Partide vilayet delegesi, Halkevi tarih müze başkanı, halk hatibi olarak görev yapmıştır. Ankara Vali maiyeti, Akhisar Kaymakamlığı, Evkaf Müfettişliği, Numune Okulu, Orta Okul, sultani ve lise müdürlüklerinde çalışmıştır. İstanbul'da Müdafaa-i Hukuk cemiyetinde ve bu cemiyetin Halk Partisi'ne inkılabı üzerine 1924'te Kadıköy teşkilatına memur olmuştur. Çağfırağa ocağına, Yeldeğirmeni bölgesine daha sonra kaza mutemetliğine seçilmiştir. Partinin Üsküdar İdare üyeliği, kongre başkanlığı ve 1926'da Cemiyet-i Umumiye Belediye ve bütçe encümeni üyeliklerinde bulunmuştur. Kadıköy Kızılay ve Fukaraperver Cemiyeti'nde aktif görevlerde bulunmuş, Paris'te Elsin-i Şarkiyeye Okulu'nda öğretmenlik yapmış ve bu vasıta ile Balkan Savaşı esnasında birçok Fransız devlet adamına ülke lehine konferanslar vermiştir. Paris Sorbon Üniversitesi'nde eğitimini tamamlamıştır (BCA, 490-1-0-0/294-1186-2). M. Kemal Özkaynak (Soyisim net okunamamıştır) 1902 Kastamonu doğumludur. Öğretmen Okulu'nda eğitimini tamamlamıştır. Bartın, Safranbolu, Çaycuma ve Çanakkale'nin Ayvacık, Yenice gibi ilçelerinde öğretmenlik yapmıştır. Bartın ve Çaycuma Öğretmenler Birliği Başkanlığının yanında Bartın Türk Hava Kurumu üyesi olarak çalışmıştır. Mehmet Ali Sümer ise 1895 tarihinde Gelibolu'da doğmuş, Hukuk Fakültesi'nde eğitimini tamamlamıştır. 1913 senesinde muvazzaf teğmen olarak orduya katılmış, Birinci dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda bulunmuş, Sakarya Savaşı'nda aldığı yara sonucunda üsteğmen olarak ordudan ayrılmıştır. 1928'de Edirne'de öğretmen kursuna katılmış, Gelibolu Musevi Okulu'nda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. 1931 tarihinde İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kayıt olmuş, 1934 tarihinde mezun olduktan sonra avukatlık mesleğini yapmaya başlamıştır. Başvuru tarihinde Gelibolu Halk evi Başkanı, Halk Hatibi ve Gelibolu Belediye üyesidir (BCA, 490-1-0-0/294-1186-2).

Musa Sarıoğlu, 1900 tarihinde Çanakkale'nin Yenice ilçesinde doğmuştur. 1936-1939 tarihleri arasında Parti Başkanı, Genel Meclis ve Daimî Encümen Üyeliği'nde bulunmuştur. 1939-1946 tarihleri arasında da Belediye ve Parti başkanlığı yapmıştır. Başvuru tarihinde Yenice ilçesinin parti başkanıdır (BCA, 490-1-0-0/294-1186-2).

4. Sonuç

1943 Genel Seçimleri gerek Tek Parti yönetiminin son seçimi olması gerekse milletvekili sayısından daha fazla aday gösterilmesi gibi birçok sebeple önemli bir yere sahiptir. İlk defa milletvekili sayısından fazla adayın gösterilmesi Milletvekili adayları arasında yoğun bir rekabete dönüşmüş ve propaganda yolu ile ikinci seçmenlerin oylarını almaya çalışmışlardır. Yedinci dönemde (1943-1946) görev yapacak 455 milletvekillerinin üçte biri ilk kez seçilmişler ve ilerleyen dönemlerde hem parti içinde hem de mecliste oldukça

etkili olmuşlardır. Bunun yanında Hikmet Bayur, Yusuf Kemal Tengirşenk gibi önemli isimler aday gösterilmedikleri için meclis dışında kalmışlardır.

1943 seçimleri için Çanakkale milletvekilliği adaylığına belgelerden ulaşabildiğimiz kadarıyla yirmi üç isim başvuruda bulunmuştur. Bu adayların hemen hepsi yüksek tahsilli, çoğunluğu erkek, yabancı dil bilen evli bireylerdir. Aldıkları eğitim genellikle tıp, hukuk, öğretmenlik çevresinde yoğunluk göstermiştir. Türkçe ve tarih alanlarından mezun olan isimler oldukça fazladır. Milletvekillerinin büyük çoğunluğu Çanakkale merkez ya da Çanakkale'nin ilçelerinde doğmuşlardır. Bir kısmı ise Çanakkale'de görev yapmıştır. Adaylardan çoğu milletvekili olmak istedikleri ilin Çanakkale olduğunu belirtmiş olsa da birkaçında partinin uygun göreceği illerde yer almaktadır. Bunda Çanakkale doğumlu olmanın yanı sıra görev yeri olmasının da büyük payı vardır. Adaylardan büyük çoğunluğu parti üyesidir. Çok az sayıda ise partiye üyelik bulunmamaktadır. Adaylardan birçoğu Türkiye'nin çeşitli illerinde önemli görevlerde bulunmuşlardır. Bazı isimler Millî Mücadele'ye asker olarak bazıları ise farklı alanlarda destek vermişlerdir. Millî Mücadele'nin sona ermesiyle birlikte Türkiye'nin kalkınması amacıyla çeşitli kuruluşlarda gönüllü olarak bulunmuşlardır. 1937 yılından sonra açılan milletvekilliği başvurularında da Öğretmen, memur, müsteşar, emekli asker, avukat, doktor gibi çeşitli mesleklerden adaylar bulunmaktadır. Bu durum milletvekilliğine aday olan isimlerin genelde yüksek eğitim aldıklarını ortaya koymaktadır.

Çanakkale milletvekilliğine aday olan isimlerden Selahattin Batu 7. Dönem Çanakkale milletvekili olarak Cemil Tüzemen ise Isparta milletvekili olarak seçilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı

Tüm işlemler eserin tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir ve yazar makaleyi incelemiş ve onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yazar bu çalışmada hiçbir çıkar ilişkisi olmadığını beyan etmektedirler.

Kaynaklar

- Alkan MÖ. 2006. Türkiye'de seçim sistemi tercihinin misyon boyutu ve demokratik gelişime etkileri (Siyaset bilimi ve siyaset sosyolojisi yaklaşımıyla), Anayasa Yargısı, (23): 133-165.
- Atabay M. 2005. İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Çanakkale (1939-1942), Çanakkale Araş Türk Yılığ, 13(19): 21-36.
- Bakır S, Küçükoğlu S, Pehlivan S. 1982, Seçim, seçim sistemleri ve Türkiye'deki uygulamalar. TBMM Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Yayınları, Ankara, Türkiye.
- BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30-10-0-0/75-495-8 (7.01.1937).
- BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30-18-1-2/75-49-1 (04.06.1937).
- BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 30-18-1-2/96-92-15 (10.11.1941).
- BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 490-1-0-0/294-1185-1 (5.02.1943).
- BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 490-1-0-0/294-1186-2
- Gözler K. 2010. Anayasa hukukuna giriş. Ekin Yayınevi, Bursa, Türkiye.
- Olgun K. 2011. Türkiye'de cumhuriyetin ilanından 1950'ye genel seçim uygulamaları. Atatürk Araş Merk Derg, 27(79): 1-36.
- Öz E. 1992. Tek parti yönetimi ve siyasal katılım (1923-1945). Gündoğan Yayınevi, Ankara, Türkiye.
- TBMM Albümü VII. Yasama Dönemi.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 6 Cilt: 30.
- Tekin NT. 1998. Türkiye'de seçim propagandaları 1908-1946 (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yıldız Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Tunaya ZT. 1995. Türkiye'de Siyasal Partiler. Arba, İstanbul, Türkiye.
- Unat K. 2015. Tek parti döneminin son genel seçimi: 1943 seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim propagandaları. Ankara Üniv Türk İnkılâp Tarihi Enst Atatürk Yolu Derg, (56): 209-248.
- URL1: <http://www.sanliurfa.gov.tr/ilimizde-gorev-yapmis-valilerimiz> (erişim tarihi: 10 Şubat 2021).
- Vatan, 25 Şubat 1943.
- Vatan, 28 Şubat 1943.